



ISSN 2029–2236 (print)  
ISSN 2029–2244 (online)  
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS  
SOCIAL STUDIES  
2011, 3(1), p. 347–364.

# TARPTAUTINIŲ SUTARČIŲ BEI ES TEISĖS KOLIZIJŲ SPRENDIMAS EUROPOS TEISINGUMO TEISMO PRAKTIKOJE: TARPTAUTINIAI TEISINIAI ASPEKTAI

Andrius Mamontovas

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto  
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva  
Telefonas (+370 5) 2714 669  
Elektroninis paštas a\_mamontovas@yahoo.fr

Pateikta 2010 m. spalio 22 d., parengta spausdinti 2011 m. kovo 15 d.

**Anotacija.** Bendrosios tarptautinės teisės požiūriu Europos Sąjungos<sup>1</sup> (toliau – ES, Sąjunga) teisė yra tarptautinės teisės kūdikis, evoliucionavęs į sui generis teisinę sistemą, pasižymintį bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų aiškinimo bei taikymo specifika. Šių teisės normų bei principų taikymo savitumas ryškiausiai atskleidžiamas oficialaus ES teisės aiškintojo – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ETT, Teismo) jurisprudencijoje. Tarptautinės teisės moksle ETT praktika taikant bendrąją tarptautinę teisę neretai kritikuojama įvairiais aspektais. Šiame straipsnyje autorius vertina ETT praktiką sprendžiant tarptautinių sutarčių kolizijas atitikties bendrajai tarptautinei teisei aspektu. Straipsnyje prieita prie išvados, kad ES normos, reguliuojančios tarptautinių sutarčių kolizijų sprendimą, ETT aiškinamos europocentriškai, tačiau tai atliekama neperžiangiant bendrosios tarptautinės teisės nustatytų ribų, *expressis verbis* taikant fundamentalius bendrosios tarptautinės teisės principus ir normas. Straipsnyje atliekama analizė aktuali mokslui ir praktikai, kadangi patvirtina subsidiarų fundamentalių bendrosios tarptautinės teisės prin-

1 Šiame straipsnyje terminas „Europos Sąjunga“ vartojamas kaip apimantis iki jos sukūrimo veikusias Europos Bendrijas.

*cipų ir normų taikymą sprendžiant tarptautinių sutarčių kolizijas ES teisėje bei atskleidžia ETT suformuotą steigimo sutarčių kolizinės klauzulės bei su ja susijusių normų turinį.*

**Reikšminiai žodžiai:** tarptautinių sutarčių kolizija, kolizinė klauzulė, valstybių narių iki narystės ES sudarytos tarptautinės sutartys, valstybių narių po narystės ES sudarytos tarptautinės sutartys, *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*.

## Įvadas

Šiame straipsnyje analizuojama ETT praktika sprendžiant tarptautinių sutarčių bei ES teisės kolizijas vertinant ją atitikties bendrosios tarptautinės teisės principams ir normoms aspektu. Dėl vertinamojo straipsnio pobūdžio pirmoje straipsnio dalyje trumpai aptariami bendrosios tarptautinės teisės taikymo aspektai sprendžiant tarptautinių sutarčių ir ES teisės kolizijas. Antroje straipsnio dalyje vertinamos Sutarties dėl ES veikimo 351 straipsnio kolizinės klauzulės nuostatos, taikomos iki narystės ES su trečiosiomis šalimis valstybių narių sudarytų tarptautinių sutarčių ir ES teisės kolizijoms. Trečiojo straipsnio dalyje analizuojama ETT praktika valstybių narių po narystės ES su trečiosiomis šalimis sudarytų sutarčių ir ES teisės kolizijų klausimu. Straipsnis baigiamas ETT praktikos vertinimą bendrosios tarptautinės teisės aspektu apibendrinančiomis išvadomis.

*Tyrimo objektas:* Sutarties dėl ES veikimo 351 straipsnis bei ETT praktika sprendžiant tarptautinių sutarčių ir ES teisės kolizijas.

*Tyrimo tikslas:* įvertinti Sutarties dėl ES veikimo 351 straipsnio normų bei ETT praktikoje suformuluotų tarptautinių sutarčių ir ES teisės kolizijų sprendimo būdų atitiktį bendrajai tarptautinei teisei.

*Tyrimo metodai:* tyrimas atliktas taikant kontekstinės analizės, analogijos, indukcijos, istorinį-lyginamąjį, lingvistinį, teleologinį ir kitus metodus.

## 1. Bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų taikymas ES teisėje

Tarptautinė teisė<sup>2</sup> reguliuoja daugelį visuomeninių santykių, o jos normos iš esmės integruotos į horizontalią teisinę sistemą. Toleruodama galimą tarpvalstybinių teisinių santykių specifiką, bendroji tarptautinė teisė<sup>3</sup> nedraudžia konkrečioms valstybėms tarpusavyje susitarti dėl *lex specialis* tipo teisės normų, nukrypstančių nuo valstybės įpa-

2 Šio straipsnio tikslais sąvoka „tarptautinė teisė“ reiškia tiek bendrosios tarptautinės teisės (*lex generalis*), tiek ir *lex specialis* tarptautinės teisės normas.

3 „Bendroji tarptautinė teisė išplaukia pirmiausia iš universalaus pobūdžio papročių ar universalių konvencijų ir įtvirtina visuotiniai pripažintus tarptautinės teisės normas.“ Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius, 2006, p. 39.

reigojančių bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų<sup>4</sup>. Tarptautinės *lex specialis* tipo normos gali būti pavienės, sujungtos į institutus, taip pat sudaryti gana savarankiškai (dėl savaiminio sistemos efektyvumo) nuo bendrosios tarptautinės teisės funkcionuojančias tarptautinės teisės normų posistemas<sup>5</sup>, kurios ilgainiui gali evoliucionuoti į *sui generis* teisinės sistemas. Viena tokių neabejotinai laikytina Europos Sąjungos teisinė sistema<sup>6</sup>. Kita vertus, šios teisinės sistemos savarankiškumas anaipol nereiškia jos izoliacijos nuo bendrosios tarptautinės teisės. Tam tikri bendrosios tarptautinės teisės principai ir normos sudaro integralią ES teisinės sistemos dalį, pavyzdžiui, *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* principas *expressis verbis* įtvirtintas Sutarties dėl ES veikimo (toliau – Veikimo sutartis) 351 straipsnio 1 dalyje. Daugelis kitų bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų taikomi bei aiškinami ETT sprendžiant „tarptautinės teisės“ elementą turinčias bylas<sup>7</sup>. Kartu reikia pasakyti, kad ETT praktikoje bendroji tarptautinė teisė taikoma subsidiariai, t. y. tik jei ES teisės normos specifinio teisinio santykio nereguliuoja ir dėl to ETT nusprendžia remtis bendrąja tarptautine teise<sup>8</sup>. Taikydamas bendrosios tarptautinės teisės normas (ypač tas, kurios praktikoje taikomos retokai) atsižvelgdamas į naujus teisinius santykius ETT pažangiai plėtoja tarptautinę teisę. Šiuo aspektu ETT praktika neretai kritikuojama, pavyzdžiui, nurodant, jog ETT nukrypo nuo bendrosios tarptautinės teisės normų turinio ar jų taikymo praktikos<sup>9</sup>. Vis dėlto, mūsų nuomone, vertinant šios kritikos pagrįstumą, daugiausia dėmesio turi būti kreipiama į tai, ar aiškinant bendrosios tarptautinės teisės principus ir normas ES teisės kontekste ETT pažeidžia bendrosios tarptautinės teisės normas. Nesant galimo pažeidimo, ETT atliekama bendrosios tarptautinės teisės taikymo ir aiškinimo praktika laikytina legitima. Būtent šiuo aspektu straipsnyje ir vertinama ETT praktika taikant ir aiškinant bendrosios tarptautinės teisės principus ir normas sprendžiant tarptautinių sutarčių ir ES teisės kolizijas.

- 
- 4 Van Panhuys, J. H. F. Conflicts of Law between European Communities and Other Rules of International Law. *Common Market Law Review*. 1965–1966, 3: 425.
- 5 Simma, B.; Pulkowski, D. Of Planets and the Universe: Self-contained Regimes in International Law. *European Journal of International Law*. 2006, 17(3): 516.
- 6 Byla C-26/62 *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos prieš Nederlandse administratie der belastingen* [1963] ECR 00001, 3 paragrafas; byla C-6/64 *Flaminio Costa prieš E.N.E.L.* [1964] ECR 00585, 4 paragrafas.
- 7 Byla C-10/61 *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką* [1962] ECR 00001; byla T-115/94 *Opel Austria GmbH prieš Europos Sąjungos Tarybą* [1997] ECR II-00039; byla C-162/96 *Racke GmbH & Co. v. Hauptzollamt Mainz* [1998] ECR I-03655 ir kt.
- 8 Schermers, H. G. Shorter Articles, Comments and Notes, Community Law and International Law. *Common Market Law Review*. 1975, 12: 78.
- 9 Klabbers, J. Re-inventing the Law of Treaties: the Contribution of EC Courts. *Netherlands Yearbook of International Law*. 1999, XXX: 45–74; Klabbers, J. *Treaty Conflict and the European Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 228–231; Kuijper, P. J. The Court and the Tribunal of EC and the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *Legal Issues of European Integration*. 1998, 25: 1–24.

## 2. ES Sutarčių normos dėl tarptautinių sutarčių kolizijų sprendimo

Šiuo metu galiojančios ES sutartis bei Veikimo sutartis (toliau – ES Sutartys)<sup>10</sup> savo forma yra tarptautinės sutartys, sudarytos tarp valstybių narių (toliau – narių). Kadangi narės yra ir daugelio kitų tarptautinių sutarčių (toliau – sutarčių) šalimis, ES Sutarčių (įskaitant ir jų pakeistas) rengėjams teko išspręsti ES Sutarčių bei kitų sutarčių, kurių šalimis gali tapti narės, galimo prieštaravimo problemą. ES teisėje šio klausimo sprendimui dabar skirtos Veikimo sutarties 351 straipsnio 1 dalies nuostatos, pakeitusios analogiškas ankstesnių sutarčių nuostatas<sup>11</sup>. Savo esme Veikimo sutarties 351 straipsnio 1 dalis yra kolizinė klauzulė (toliau – klauzulė)<sup>12</sup> – norma, skirta reguliuoti ES Sutarčių santykį su kitomis sutartimis esant jų tarpusavio prieštaravimams. 351 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog „[ES] Sutarčių nuostatos neturi paveikti teisių ir pareigų, kylančių iš susitarimų, sudarytų iki 1958 m. sausio 1 d. arba stojančioms valstybėms – iki įstojimo dienos, tarp vienos ar keleto valstybių narių ir vienos ar keleto trečiųjų šalių.“ Antroje šio straipsnio dalyje narėms nustatyta pareiga stengtis pašalinti esamą iki narystės sudarytų sutarčių (toliau – ankstesnės sutartys) ir ES Sutarčių nesuderinamumą. Trečioje šio straipsnio dalyje nurodyta, kad įgyvendinant ankstesnes sutartis narės privalo atsižvelgti į visų narių ES Sutartimis priimtus įsipareigojimus (daromas nuolaidas) kuriant Sąjungą. Sisteminis minėtų straipsnio nuostatų vertinimas leidžia daryti išvadą, kad šių nuostatų tikslas – užtikrinti vienodą ES Sutarčių normų taikymą visoms Sąjungos narėms<sup>13</sup>, įpareigojant nares suderinti esamus ES Sutarčių ir ankstesnių sutarčių prieštaravimus. Ar šis tikslas bei į jį atsižvelgiant aiškinama klauzulė atitinka tarptautinę praktiką bei yra legitimūs bendrosios tarptautinės teisės atžvilgiu galima atsakyti tik atskirai įvertinus kiekvienos šio straipsnio dalies normų turinį. Šiuo aspektu svarbiausias vaidmuo tenka pirmosios 351 straipsnio dalies turiniui, iš esmės suformuluotam ETT praktikoje, kurio probleminiai aspektai pirmiausia ir aptariami.

### 2.1. Iš ankstesnių sutarčių kylančių teisių ir pareigų santykis su ES teisės nuostatomis

Veikimo sutarties 351 straipsnio 1 dalis, nurodanti, kad ES Sutartys neturi paveikti teisių ir pareigų, kylančių iš ankstesnių sutarčių, įgyvendina fundamentalų<sup>14</sup> bendrosios

10 Europos Sąjungos Sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. [2008], OL C 115/47, p. 196.

11 Europos Ekonominės Bendrijos sutartis, 234 straipsnis. *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-06-17]. <[http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=27086&p\\_query=&p\\_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27086&p_query=&p_tr2=2)>; Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, 307 straipsnis. *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-06-17]. <[http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=29686&p\\_query=&p\\_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29686&p_query=&p_tr2=2)>.

12 [...] atskiras punktas ar speciali pastaba sutartyje, išlyga. Žr. Keinys, S., et al. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 311.

13 Generalinio advokato Mischo nuomonė, pateikta *bylose Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [1999] ECR I-05171, 58 paragrafas.

14 Van Panhuys, J. H. F., *supra* note 4, p. 427.

tarptautinės teisės principą – *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*<sup>15</sup>. ETT ne kartą yra nurodęs, kad šios nuostatos tikslas yra patvirtinti, jog vadovaujantis bendrosios tarptautinės teisės principais narės privalo vykdyti įsipareigojimus pagal ankstesnes sutartis<sup>16</sup>, kartu numatant Sąjungos institucijoms pareigą nekliudyti narėms vykdyti šių pareigų<sup>17</sup>. Kadangi Veikimo sutartimi *expressis verbis* patvirtinamas *pacta tertiis* principas, o ETT praktikoje išaiškinta, jog tokia nuostata suteikia teisę narėms vykdyti ankstesnėmis sutartimis priisiimtas pareigas, darytina išvada, kad ES Sutartys suteikia taikymo prioritetą ankstesnėms sutartims esant jų kolizijoms su ES Sutartimis. Dėl to Veikimo sutarties 351 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta klauzulė vertintina kaip subordinacinė, t. y. suteikianti taikymo prioritetą ankstesnėms sutartims ES Sutarčių atžvilgiu bei kartu subordinuojanti ES Sutartis anksčiau sudarytų sutarčių atžvilgiu. Subordinuojant ES Sutartis ankstesnėms sutartims, narės implikuoja ankstesnių sutarčių šalių teisę taikyti ankstesnes sutartis ES Sutarčių atžvilgiu esant jų tarpusavio kolizijai. Tai, jog ES Sutartys yra subordinuotos tik ankstesnėms sutartims, leidžia teigti, jog ES teisė patvirtina ir bendrojoje tarptautinėje teisėje galiojantį ankstesnių sutarčių taikymo prioriteto prieš vėlesnes sutartis principą<sup>18</sup>.

Konstatavę principinę 351 straipsnio 1 dalies atitiktį bendrosios tarptautinės teisės principams, analogišku aspektu išnagrinėsime ir klauzulės taikymo apimtį, subjektus, terminų bei veikimo principų turinį, suformuluotus ETT jurisprudencijoje.

### 2.1.1. Veikimo sutarties klauzulės taikymo apimtis

ETT laikosi pozicijos, kad Veikimo sutarties 351 straipsnio 1 dalis yra taikoma kiekvieno ankstesnio susitarimo, galinčio daryti įtaką ES Sutarčių nuostatų taikymui, atveju<sup>19</sup>. Pavyzdžiui, ETT praktikoje klauzulė ne kartą aiškinta sprendžiant ankstesnių sutarčių, reguliuojančių apmokestinimą, leistinas žvejybos zonas, darbo laiką, susisiekimą oru ir pan., prieštaravimus ES Sutartims. Tokia klauzulės taikymo apimtis, iš esmės panaši į daugelyje tarptautinių sutarčių naudojamą juridinę techniką<sup>20</sup>. Įdomu tai, jog ES Sutarčių nuostatos ETT praktikoje suprantamos kaip apimančios ir antrinės teisės aktus,

15 Šis principas, reiškiantis, jog sutartis neįpareigoja trečiosios šalies ir nesuteikia jai teisių, įtvirtintas 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės (toliau išnašose – 1969 m. Vienos konvencija) 34–38 str.

16 Byla C-812/79 *Attorney General prieš Juan C. Burgoa* [1980] ECR 02787, 8 paragrafas; byla C-158/91 *Ministère public ir Direction du travail et de l'emploi prieš Jean-Claude Levy* [1993] ECR I-04287, 12 paragrafas; byla C-124/95 *The Queen, ex parte Centro-Com Srl prieš HM Treasury ir Bank of England* [1997] ECR I-00081, 56 paragrafas.

17 Byla *Burgoa*, 9 paragrafas.

18 Analogiška išvada darytina ir išanalizavus Sutarčių prieštaravimus vėlesnėms sutartims (plačiau apie tai žr. toliau: „3. ETT praktika sprendžiant įstojus į ES narių su trečiosiomis šalimis sudarytų sutarčių ir ES teisės kolizijas“).

19 Byla *Burgoa*, 6 paragrafas; Byla *Levy*, 11 paragrafas.

20 Jungtinių Tautų Chartija, 103 str. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-557; Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7, 60 str. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016; Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija, 311 str. 2 d. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786; Šiaurės Atlanto sutartis, 7 str. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 40-1299; Vienos konvencija dėl konsulinių santykių, 73 str. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 83-2456.

pavyzdžiui, reglamentus ir direktyvas<sup>21</sup>. Doktrinoje toks ES Sutarčių aiškinimas kartais kritikuojamas<sup>22</sup>. Tačiau vertinant šį klauzulės turinio aspektą atsižvelgiant į bendrosios tarptautinės teisės normas, reikia pasakyti, kad identiškos praktikos laikomasi aiškinant Jungtinių Tautų Chartijos 103 straipsnį (pvz., reikalaujant taikymo prioriteto Saugumo Tarybos rezoliucijoms), todėl analogiškos juridinės technikos naudojimas aiškinant klauzulę laikytinas legitimu. Kita vertus, kadangi bendrosios tarptautinės teisės normos hierarchiškai nėra aukštesnės už kitas (nesvarbu tiesiogines ar išvestines), ES antrinės teisės normos, vertinant jas atitikties bendrosios tarptautinės teisės aspektu, taip pat gali būti prilygintos ES Sutartims<sup>23</sup>. Manome, kad ES Sutarčių ir antrinės ES teisės tarpusavyo santykis yra išimtinai vidinis ES, kaip *sui generis* teisinės sistemos, klausimas, kuris įtakos ES antrinės teisės normų teisiniam statusui pagal bendrą tarptautinę teisę neturi.

### 2.1.2. Ankstesnių sutarčių subjektai

Veikimo sutarties tekste vartojamas ne bendrojoje tarptautinėje teisėje įprastas sutarties (angl. – *treaty*), o „susitarimo“ (angl. – *agreement*) terminas, kuris ETT praktikoje sprendžiant ankstesnių sutarčių prieštaravimo ES teisei bylas laikytinas sutarties sinonimu. Tarptautinėje teisėje teisę sudarinėti sutartis turi ne tik valstybės, bet ir tarptautinės (tarpvalstybinės) organizacijos bei specifiniai tarptautinės teisės subjektai (pvz., Šventasis Sostas)<sup>24</sup>. Todėl susitarimo šalimis gali būti tiek valstybės, tiek ir kiti subjektai. Vis dėlto pasakytina, kad Veikimo Sutarties aiškinimas atsižvelgiant į kitas jos versijas oficialiosiomis ES kalbomis<sup>25</sup> patvirtina „šalies“ kaip „valstybės“ reikšmę<sup>26</sup>. Nors, mūsų žiniomis, ankstesnės sutarties (su tarptautine organizacija ar kitu tarptautinės teisės subjektu) prieštaravimo ES Sutartims klausimas ETT praktikoje spręstas nebuvo, pasakytina, kad ir tokios sutartys šiandien turėtų būti saugomos vadovaujantis fundamentaliu bendrosios tarptautinės teisės principu *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* bei atsižvelgiant į būtinybę taikyti „visas šalims taikomas tarptautinės teisės normas“<sup>27</sup> aiškinant

- 
- 21 Byla *Levy*; Byla C-324/93 *The Queen prieš Secretary of State for Home Department, ex parte Evans Medical Ltd ir Macfarlan Smith Ltd*. [1995] ECR I-00563; byla C-124/95 *The Queen, ex parte Centro-Com Srl prieš HM Treasury ir Bank of England* [1997] ECR I-00081; byla C-62/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [2000] ECR I-05171; byla C-84/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [2000] ECR I-05215.
  - 22 Klabbers, J. *Treaty Conflict and the European Union*, *supra* note 9, p. 194–198.
  - 23 Van Panhuys, J. H. F., *supra* note 4, p. 434.
  - 24 Brownlie, I. *Principles of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 63.
  - 25 Remiantis ETT praktika, aiškinant Sutartis turi būti atsižvelgiama į jų versijas skirtingomis valstybių narių kalboms (Byla C-63/06 *UAB Profisa prieš Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos* [2007] ECR I-03239, 13 paragrafas).
  - 26 Pvz., angliškoje Sutarties redakcijoje vartojamas ‘third Countries’, vokiškojoje ‘dritte Ländern’, olandiškoje ‘derde staten’, itališkoje ‘Stati terzi’, prancūziškoje ‘États tiers’, ispaniškoje ‘terceros Estados’, estiškoje ‘kolmandad riigid’, suomiškoje ‘kolmannen maan’, patvirtinantys „šalies“ kaip „valstybės“ reikšmę.
  - 27 1969 m. Vienos konvencijos 31 str. 3 d. c punktas; Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations 1986, 31 straipsnio 3 dalies c punktas [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-07-20]. <[http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1\\_2\\_1986.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf)>; Belgium/Netherlands (“Iron Rhine Arbitration”). *Permanent Court of Arbitration*. 2005, 45, 58 paragrafai [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-07-19]. <<http://www.pca-cpa.org/upload/files/BE-NL%20Award%20corrected%20200905.pdf>>.

sutartis. Dėl šios priežasties, mūsų nuomone, terminas „šalis“, nepaisant lingvistinės šio termino reikšmės, turėtų būti aiškinamas kaip apimantis narių su visais teisę sudarinėti sutartis turinčiais tarptautinės teisės subjektais sudarytas ankstesnes sutartis. Taip aiškinamos klauzulės turinys sutaptų su bendrojo tarptautinės teisės principo *pacta tertiis* turiniu bei atitiktų bendrąsias tarptautinių sutarčių aiškinimo normas. Tuo tarpu jei klauzulės nuostatos būtų aiškinamos kaip taikomos tik narių su trečiosiomis valstybėmis sudarytomis ankstesnėms sutartims, būtų nepagrįstai nukrypta nuo bendrosios tarptautinių sutarčių aiškinimo normos, pažeistas *pacta tertiis* bei anksčiau sudarytos sutarties taikymo prioriteto principas.

### 2.1.3. Ankstesnių sutarčių sudarymo samprata

Klauzulėje ankstesnėmis sutartimis įvardijamos iki įstojimo į Sąjungą valstybių sudarytos sutartys. Taigi, kad sutartis būtų laikoma ankstesne, ji turi būti „sudaryta“ iki valstybės narystės ES. Terminas „sudarymas“ sutarčių teisėje nėra vienareikšmis nei bendrosios tarptautinės teisės mokslo, nei praktikos prasme<sup>28</sup>. Taip yra todėl, kad terminas „sudaryti“ neretai vartojamas skirtinguose kontekstuose, dėl to sudaryta sutartis gali reikšti skirtingo teisinio statuso sutartį, pavyzdžiui, parafuotą, patvirtintą, pasirašytą, ratifikuotą arba įsigaliojusią sutartį, o terminas „sudarymas“ – skirtingą teisinį veiksma ar procesą. Mūsų žiniomis, ETT praktikoje buvo sprendžiami tik valstybių iki narystės ES pasirašytų / patvirtintų ir narėms jau įsigaliojusią ankstesnių sutarčių galimo prieštaravimo ES teisei klausimai, todėl ETT taikant ES Sutartis nebuvo iškilęs poreikis nustatyti termino „sudaryti“ reikšmę klauzulės taikymo kontekste. ETT praktikoje paprastai apsiribota faktų, jog ankstesnė sutartis buvo pasirašyta / patvirtinta ir jau įsigaliojusi narei<sup>29</sup> konstatavimu. Dėl to ši praktika nesuteikia gairių nustatant terminui „sudaryti“ klauzulėje priskiriamą reikšmę.

Siekiant nustatyti šio termino reikšmę, pasakytina, kad klauzulėje paraleliai vartojami ankstesnių sutarčių „sudarymo“ ir ES Sutarčių „įsigaliojimo“ terminai. Vertinant šiuos terminus pasitelkus juridinę techniką bei taikant lingvistinio teisės aiškinimo metodą, galima teigti, jog klauzulėje vartojami skirtingi terminai turi būti aiškinami kaip reiškiantys skirtingus teisinius veiksmus. Dėl to terminas „sudaryti“ galėtų būti aiškinamas kaip reiškiantis ankstesnės sutarties pasirašymą / teksto patvirtinimą, o ne ankstesnės sutarties įsigaliojimą, kadangi šis terminas vartojamas toje pačioje klauzulėje *expressis verbis* siejant jį tik su ES Sutartimis. Kita vertus, toks klauzulės aiškinimas galėtų kelti metodologinę – vienodo sutarties pirmumo nustatymo kriterijaus – problemą, kadangi nustatant sutarčių su trečiosiomis valstybėmis pirmumą būtų taikomas sutarties pasirašymo / teksto patvirtinimo kriterijus, o ES Sutartims būtų taikomas jų įsigaliojimo šalims kriterijus.

28 Mamontovas, A. Tarptautinių sutarčių kolizija ir jos kvalifikavimas remiantis bendrosios tarptautinės teisės normomis. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3(3): 98–99.

29 Byla C-286/86 *Ministère public prieš Gérard Deserbais* [1988] ECR 04907, 16 paragrafas; byla *Levy*, 3 paragrafas; Generalinio advokato Tesaurio išvada, pateikta byloje *Ministère public ir Direction du travail et de l'emploi prieš Jean-Claude Levy* [1993] ECR I-04287, 3 paragrafas; byla C-121/85 *Conegate Limited prieš HM Customs & Excise* [1986] ECR 01007, 6 paragrafas; byla, *Evans* 5 paragrafas.

Praktikoje nėra pasiektas konsensusas dėl tarptautinės sutarties pirmumo nustatymo kriterijaus, todėl manytume, kad šiuo aspektu ETT turi diskreciją suteikti terminui „sudarymas“ autonominę reikšmę ES Sutarčių taikymo tikslu.

Modeliuojant termino „sudaryti“ aiškinimo praktines pasekmes pasakytina, kad terminą „sudaryti“ aiškinant kaip reiškiantį ankstesnės sutarties pasirašymą / teksto patvirtinimą, būtų išplėstas ankstesnių sutarčių ratas; tačiau kartu tokių sutarčių dalyvėms (narėms) būtų taikoma ir Veikimo sutarties 351 straipsnio 2 dalyje numatyta pareiga siekti suderinti tokias sutartis su ES Sutartimis. Kita vertus, terminą „sudaryti“ aiškinant kaip ankstesnės sutarties įsigaliojimą, ankstesnių sutarčių ratas būtų susiaurintas ir tokioms sutartims apsauga pagal ES Sutartis nebūtų suteikiama. Neatmestina galimybė, kad taip aiškinant Veikimo sutartį, ypač atsižvelgiant į termino „sudaryti“ daugiareikšmiškumą, tarp narių ir ankstesnių sutarčių dalyvėmis pretenduojančių vadintis valstybių (ne narių) galėtų kilti ginčų dėl „klaidingo“ konkrečių sutarčių nepriskyrimo ankstesnėms sutartims. Kadangi tokiu atveju ginčai *stricto sensu* galėtų kilti dėl ankstesnėmis sutartimis pretenduojančių vadintis sutarčių pažeidimo, jie galėtų būti sprendžiami ir ne ETT, o kitame kompetentingame nacionaliniame arba tarptautiniame teisme ar arbitraže. Šiuo atveju iškiltų nacionalinio ar tarptautinio teismo ar arbitražo sprendimo, konstatuojančio valstybės atsakomybę už ankstesnės sutarties pažeidimą pagal bendrąją tarptautinę teisę<sup>30</sup> (*inter alia* įpareigojančio narę nevykdyti ES Sutarčių), priėmimo rizika. Autoriaus nuomone, siekiant užtikrinti vienodo Sąjungos teisės taikymo principą<sup>31</sup>, tokio sprendimo priėmimo teisinės rizikos buvimas yra nesuderinamas su ES Sutartimis, todėl klauzulėje vartojamas terminas „sudaryti“ turėtų būti aiškinamas kaip reiškiantis „pasirašytas / patvirtintas“, bet dar narėms neįsigaliojusias ankstesnes sutartis. Taip būtų užtikrintas vienodo ES teisės taikymo principas.

#### 2.1.4. Saugomų teisių ir pareigų samprata

Klauzulė nurodo, kad ES Sutarčių nuostatos neturi paveikti iš ankstesnių sutarčių kylančių teisių ir pareigų. Analizuojant klauzulę šiuo aspektu, pasakytina, kad teisės ir pareigos pagal sutartis valstybėms paprastai<sup>32</sup> kyla nuo konkrečios sutarties įsigaliojimo valstybei momento, kai sutarties vykdymas tampa privalomas vadovaujantis *pacta sunt servanda* principu<sup>33</sup>. Vadinasi, tam, kad teisės ir pareigos būtų saugomos ES Sutarčių, jas nustatančios ankstesnės sutartys turi būti galiojančios (nepaisant to, kad tokios teisės ir pareigos gali būti kildinamos ir iš iki narystės ES narės sudarytos, bet jai dar neįsigaliojusios ankstesnės sutarties). Sutarties įsigaliojimo klausimas praktikoje neretai sureguliuojamas pačioje sutartyje numatant konkrečias taisykles dėl jos įsigaliojimo. Tradiciškai sutartys įsigalioja jas ratifikavus, pasikeitus sutartį sudarančiais dokumentais, priimant, patvirtinant, prisijungiant prie sutarties ar ją pasirašant, rečiau – „kitu sutartu

30 Van Panhuys, J. H. F., *supra* note 4, p. 436.

31 Generalinio advokato Mischo nuomonė, 58 paragrafas.

32 1969 m. Vienos konvencijos 18 str. suteikia teisę laikinai taikyti tarptautines sutartis ir iki jų įsigaliojimo (pvz., pasirašius sutartį), tačiau tai išimtis iš bendros taisyklės, kuri neturėtų paveikti Veikimo sutarties aiškinimo.

33 1969 m. Vienos konvencija, 26 str.



būdu<sup>34</sup>. Pastaruoju aspektu įdomi ETT spęsta *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* byla, kurioje *de facto* tarp Belgijos ir Kongo Demokratinės Respublikos taikyta sutartis buvo pripažinta galiojančia (nors jos įsigaliojimui reikalingi formalumai šalių ir nebuvo įvykdyti)<sup>35</sup>. Tai leidžia daryti išvadą, kad net ir formaliai pagal konkrečios sutarties nuostatas neišgaliojusi ankstesnė sutartis turėtų būti laikoma galiojančia klauzulės taikymo tikslais. Įdomu tai, kad ETT praktikoje susidurta ir su priešingu (formaliai galiojančios, tačiau praktikoje netaikomos ankstesnės sutarties) atveju. Tokia sutartis taip pat pripažinta galiojančia<sup>36</sup> bei saugoma klauzulės. Kyla klausimas: ar reikalinga apsauga *de facto* netaikomų ankstesnių sutarčių teisėms ir pareigoms? Išties tokia apsauga praktiškai nereikalinga, tačiau negalima nepasakyti, kad, suteikus apsaugą tokioms ankstesnėms sutartims, narės tampa įpareigotos siekti pašalinti tokių sutarčių prieštaravimus ES Sutartimis remiantis Veikimo sutarties 351 straipsnio 2 dalimi.

Vertinant šią Teismo jurisprudenciją, reikia pasakyti, kad abiem atvejais ETT sprendimai atitinka bendrosios sutarčių teisės normas: pirmuoju atveju – sutarties įsigaliojimo kitu sutartu būdu<sup>37</sup> norma; antruoju – sutarties galiojimo iki jos nutraukimo ar galiojimo sustabdymo šalių susitarimu arba remiantis sutarties ar Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės nuostatomis<sup>38</sup>.

Atskleidžiant klauzulėje minimų teisių ir pareigų, kylančių iš ankstesnių sutarčių, sampratą, įdomu tai, kad, priešingai nei diktuoja klauzulės lingvistinė analizė, ETT praktikoje terminas „teisės“ reiškia tik trečiųjų šalių pagal ankstesnes sutartis įgytas teises, o terminas „pareigos“ – tik valstybių narių pagal ankstesnes sutartis įgytas pareigas<sup>39</sup>. Dėl to ES Sutartimis apsauga suteikiama tik ankstesnių sutarčių šalių (ne narių) teisėms, leidžiant narėms vykdyti ankstesnėmis sutartimis trečiųjų šalių atžvilgiu prisiimtas pareigas. Taigi, ankstesne sutartimi suteikiant teisę narei, ji turi susilaikyti nuo sutartinės teisės realizavimo, jeigu tai lemtų ES teisės nuostatų netaikymą<sup>40</sup>. Pavyzdžiui, ankstesnei sutarčiai leidžiant nustatyti laivo prekių judėjimo apribojimus, nesuderinamus su ES teise, narė privalo susilaikyti nuo tokių apribojimų nustatymo kitų narių atžvilgiu. Apertiant termino „pareigos“ teisinę reikšmę, reikia patikslinti, kad pareigomis klauzulės taikymo tikslais laikytinos tokios narių pareigos, kurių nevykdymas pažeistų ankstesnių sutarčių šalių (ne narių) teises. Vertindamas iš ankstesnių sutarčių kylančias pareigas ETT nurodo, jog narėms siekiant pateisinti ES Sutarčių netaikymą ankstesnės sutarties vykdymu, kaskart būtina įvertinti ankstesne sutartimi narės prisiimtų pareigų pobūdį

34 Visi šie sutarčių įsigaliojimo būdai įtvirtinti 1969 m. Vienos konvencijoje, 11 str.

35 Byla C-170/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [1999] ECR I-05493, 3, 10, 11, 16 28, 43 paragrafai. Tikslumo dėlei reikia pasakyti, kad ši byla buvo susijusi su įstojus į ES Belgijos sudaryta sutartimi, tačiau šioje byloje pritaikytas bendrojoje tarptautinėje teisėje įtvirtintas sutarties įsigaliojimo principas, mūsų nuomone, analogiškai gali būti taikomas ir ankstesnėms sutartims.

36 Byla C-84/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [2000] ECR I-05215, 49 paragrafas.

37 1969 m. Vienos konvencija, 11 str.

38 1969 m. Vienos konvencija, 54–60 str.

39 Byla *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką*, sprendimo B dalis; byla *Burgoa*, 8 paragrafas; byla *Levy*, 12 paragrafas; byla *Centro-Com*, 56 paragrafas.

40 Byla *Evans*, 32 paragrafas; byla *Centro-Com*, 61 paragrafas.

bei dėl ankstesnės sutarties nevykdymo kitai ankstesnės sutarties šaliai (ne narei) galbūt sukeliamas teisinės pasekmės.

Pareigų pobūdžio nustatymo svarbą gerai iliustruoja *Levy* byla, kurioje ETT buvo paprašytas prejudiciniu sprendimu atsakyti į klausimą, ar direktyvai prieštaraujanti nacionalinės teisės nuostata gali būti netaikoma, kadangi ji įgyvendina ankstesnę sutartį. Šioje byloje iškilo prieštaravimas tarp Tarptautinės darbo organizacijos Konvencijos Nr. 89, kuri ypatinga tuo, kad draudė tik moterų darbą naktį ir taip prieštaravo direktyvose įtvirtintam asmenų nediskriminavimo principui. Atsižvelgdamas į specifinį reguliavimo dalyką – žmogaus teisių apsaugą<sup>41</sup>, ETT pabrėžė, jog šiuo atveju privaloma išsiaiškinti, ar minėtos konvencijos nuostatų nevykdymas nepažeistų trečiųjų šalių teisių. Šioje byloje ETT suabejojo, ar ankstesne sutartimi buvo nustatytos bendro pobūdžio pareigos, kurių vykdymo gali pareikalauti ankstesnės sutarties šalis (ne narė). Dėl to ETT nurodė nacionaliniam teismui išsiaiškinti, ar šios konvencijos vykdymo gali reikalauti kitos jos šalys (ne narės)<sup>42</sup>. Iš to darytina išvada, kad narė turi teisę vykdyti ankstesnę sutartį netaikydama ES teisės nuostatų tik tuo atveju, jei valstybė, nevykdydama pareigų pagal ankstesnę sutartį, pažeistų kitos jos šalies (ne narės) teises. Tuo tarpu jeigu tokios trečiosios šalies teisės nebūtų pažeidžiamos, narė privalo vykdyti ES teisės nuostatas bei netaikyti ankstesnės sutarties. Pastarojo atvejo pavyzdys – *Komisijos prieš Italiją* byla, kurioje Italijai ankstesnėmis sutartimis nustatytą pareigą taikyti muito tarifą prekyboje su kitomis šalimis, ETT, įvertinęs tokia sutartimi priimtų pareigų pobūdį, pripažino netaikytina tarp narių, konstatuodamas, kad ES Sutarčių reguliuojamose srityse jos pakeičia sutartis, sudarytas tarp narių iki narystės ES<sup>43</sup>. Esminis šios iš *Levy* bylos skirtumas slypi ankstesnėmis sutartimis sukurtų teisinių santykių pobūdyje: *Levy* bylos atveju tarp šalių buvo sukurti bendro pobūdžio įsipareigojimai visoms ankstesnės sutarties šalims, o byloje prieš Italiją – sukurti dvišalio pobūdžio įsipareigojimai, kurių nevykdymas tarp narių nepažeidė trečiųjų valstybių, esančių ankstesnės sutarties šaliomis, teisių.

Klauzulėje nurodytam teisių ir pareigų išskiriami pagrįsti ETT *expressis verbis* nurodė, jog toks klauzulės aiškinimas atitinka bendrąją tarptautinę teisę, kadangi „vadovaujantis tarptautinės teisės principais, valstybės, prisiimdamos naujas pareigas, nesuderinamas su prieš tai sudaryta tarptautine sutartimi įgytomis teisėmis, *ipso facto* apriboja tokių įgytų teisių naudojimąsi apimtimi, būtina naujai priimtų pareigų vykdymui“<sup>44</sup>. Ši nuostata suformuluota aiškinant 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 30 straipsnio 4 dalies b punkto normą vadovaujantis *pacta sunt servanda* principu, įpareigojančiu valstybes vykdyti sutartis gera valia. Toks bendrosios tarptauti-

41 Byla *Levy*, 21 paragrafas. Panašios pozicijos šioje byloje laikėsi ir generalinis advokatas Tesauro, žr.: generalinio advokato Tesauro nuomonė, 5, 6 paragrafai. Tokios pat pozicijos ETT laikėsi ir kitose bylose (byla C-130/73 *Magdalena Vandeweghe ir kiti prieš Berufsgenossenschaft für die chemische Industrie* [1973] ECR 01329, 2 paragrafas).

42 ETT nurodė, kad kreipiantis dėl prejudicinio sprendimo, pareigą nustatyti ankstesne sutartimi valstybės narės priimtų pareigų apimtį turi nacionalinis teismas.

43 Byla *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką*, sprendimo B dalis.

44 *Ibid.*; byla *Burgoa*, 8 paragrafas; byla *Deserbais*, 17 paragrafas; byla *Levy*, 12 paragrafas; byla *Centro-Com*, 56 paragrafas.

nės teisės normos aiškinimas pasitaiko ir doktrinoje<sup>45</sup>. Vertinant *Komisijos prieš Italiją* ir *Levy* bylas bendrosios tarptautinės teisės aspektu, taip pat darytina išvada, kad ETT, siekdamas nepažeisti *pacta tertiis* principo, byloje prieš Italiją atliko ankstesne sutartimi priimtų pareigų pobūdį *ex officio*, o *Levy* byloje – pagrįstai nurodė tai atlikti prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusiam nacionaliniam teismui. Taip buvo suformuluota taisyklė, kad procese dėl prejudicinio sprendimo ankstesnės sutarties aiškinimas patenka į nacionalinio teismo, o byloje dėl ES teisės pažeidimo – į ETT kompetenciją.

Apibendrinant galima teigti, kad aiškindamas kolizijoje vartojamus „teisių“ ir „pareigų“ terminus bei nustatydamas „pareigų“ pobūdžio vertinimo gaires ETT pasinaudoja bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų suteikta diskrecija ir ES Sutartis aiškina „europocentriškai“, t. y. siekdamas kiek įmanoma užtikrinti vienodą ES teisės taikymą narėms.

## 2.2. ES narių pareiga siekti pašalinti ankstesnių susitarimų nesuderinamumą su ES teise

Kaip minėta, klauzulė suteikia apsaugą kai kurioms iš ankstesnių sutarčių kylančioms teisėms ir pareigoms, tačiau tai negarantuoja neterminuoto ankstesnių sutarčių taikymo. Veikimo sutarties 351 straipsnio 2 dalimi narėms yra nustatyta pareiga stengtis pašalinti egzistuojančius ankstesnių susitarimų prieštaravimus ES Sutartimis. Ši pareiga nustatyta atsižvelgiant į nuolaidas, kurias narės padarė viena kitai ES Sutartimis (351 straipsnio 3 dalis), todėl siekiant vienodo Sąjungos teisės veikimo narės viena kitai padeda siekti ankstesnių susitarimų suderinimo su ES Sutartimis bei atitinkamais atvejais nustato bendrą požiūrį.

Veikimo sutarties 351 straipsnio 2 dalies tekstas numato pareigą „siekti suderinimo“, kurios turinys *stricto sensu* turėtų būti suprantamas kaip reiškiantis tam tikrų veiksmų atlikimą, o ne rezultatų pasiekimą. Kita vertus, narių suteikiamų „nuolaidų“ išryškėjimas Veikimo sutarties 351 straipsnio 3 dalyje sufleruoja, jog šios normos tikslas turėtų būti ankstesnių sutarčių suderinimas su ES Sutartimis. Kyla klausimas: kodėl ES Sutarčių rengėjai *expressis verbis* imperatyviai nenurodė narėms suderinti ankstesnes sutartis su ES teise, t. y. pasirinko „rafinuotą“ tikslo, o ne konkretaus rezultato pareigą? Mūsų nuomone, tokia juridinė technika buvo pasirinkta dėl sutarčių teisės nustatytų apribojimų suderinant galimus sutarčių tarpusavio prieštaravimus. Remiantis sutarčių teisės normomis, sutartys tarpusavyje gali būti suderinamos jas pakeičiant, nutraukiant, sustabdant jų veikimą, denonsuojant ar kitu sutarties šalių sutartu būdu<sup>46</sup>. Pasinaudojimas kiekviena iš šių nuostatų gali priklausyti nuo konkrečios sutarties normų, todėl nustačius valstybėms pareigą pasiekti konkretų rezultatą – suderinti ankstesnes sutartis su ES teise, tokia pareiga galėtų būti praktiškai neįgyvendinama kaip galbūt pažeidžianti bendrosios tarptautinės teisės normas (pvz., tam tikrų kategorijų sutartys negali būti de-

45 Sadat-Akhfavi, S. A. *Methods of Resolving Conflicts Between Treaties*. Leiden/Boston: Brill Academic Publishers, 2003, p. 5; Cheng, B. *General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals*, Cambridge: Grotius Publications Limited, 1987, p. 123.

46 1969 m. Vienos konvencija, 39–41, 54–60 str.

non-suotos<sup>47</sup>, todėl reikalavimas jas denonsuoti būtų neįgyvendinamas). Dėl to, autoriaus nuomone, ES Sutarčių rengėjai buvo priversti apsiriboti ne rezultato, o tikslo pareigos nustatymu narėms. Tolesnės pastraipos ir skiriamos šios pareigos „tarp veiksmo ir rezultato“ turinio analizei.

Šiuo aspektu pirmiausia aptartinos *Komisijos prieš Portugaliją* bylos<sup>48</sup>, kuriose siekta įrodyti, kad Portugalija pažeidė pareigą suderinti ankstesnes sutartis su Sąjungos teise<sup>49</sup>. Šiose bylose Komisija kreipėsi į ETT dėl reglamento<sup>50</sup>, numatančio bendrą pareigą narėms suderinti esamas sutartis su Sąjungos teisės aktais, nevykdymo. Portugalija gynėsi nurodydama, jog ES Sutartys numato tikslo pareigą „siekti jas suderinti su [ES] Sutartimis“, o Komisija remiasi reglamentu ir nustato Portugalijai „rezultato“ pareiga. Portugalija nurodė, jog siekė suderinti ankstesnes sutartis, tačiau sudėtinga politinė situacija buvusioje Jugoslavijos Respublikoje (ankstesnio susitarimo šalis) to tinkamai atlikti neleido bei pabrėžė, kad ankstesni susitarimai buvo netaikomi ir nedarė žalos narėms<sup>51</sup>. Portugalija taip pat siekė įtikinti ETT, jog sutarties denonsavimas neproporcingai paveiktų Portugalijos ir atitinkamų trečiųjų šalių santykius, o suderinant ankstesnes sutartis, trečiųjų šalių teisėms turėtų būti pakenkta minimaliai<sup>52</sup>. ETT atmetė Portugalijos gynybos argumentus kaip nepagrįstus, nuroydamas, kad Portugalija neįvykdė reglamentu nustatytos pareigos suderinti ankstesnes sutartis. ETT verdiktą grindė daugiausia šiais motyvais: pirma, sudėtinga politinė situacija ankstesnės sutarties šalyje nepateisina narei reglamentu nustatytos pareigos nevykdymo; antra, ankstesnei sutarčiai suteikiant teisę ją denonsuoti, valstybė privalo pasinaudoti tokia ankstesnės sutarties nuostata<sup>53</sup>, jeigu ankstesnės sutarties nepavyksta suderinti kitu būdu; trečia, vertinant sutarties denonsavimo proporcingumą Portugalijos ir trečiųjų šalių santykiams, ETT nurodė, kad ES Sutartyse įtvirtintas teisinis reguliavimas nustato tinkamą trečiųjų šalių, konkrečios narės užsienio politikos ir kitų Sąjungos narių interesų pusiausvyrą<sup>54</sup>; ketvirta, kadangi reglamentu klauzulės veikimo principai nebuvo pažeisti (šiai sutarčiai apsauga, nepaisant pareigos ją suderinti, suteikiama), Komisija turėjo teisę remtis reglamentu reikalaujama suderinti šią ankstesnę sutartį pagal reglamento nuostatas, t. y. reglamentas konkretizuoja ES Sutartimis numatytą pareigą narėms siekti suderinti ankstesnes sutartis su reglamente nurodytais teisės aktais ir principais. Taip Teismas sukonkretino abstrakčiai Veikimo sutartyje suformuluotą „veiksmo“ pareigą kaip įpareigojančią nares išnaudoti prieinamas ankstesnės sutarties suderinimo su ES teise priemones.

47 Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. In *Yearbook of the International Law Commission, 1966. Volume II*. New York: United Nations Publication, 1967, p. 250.

48 Bylos *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką*.

49 Byla C-62/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką*, 9 paragrafas.

50 Tarybos 1986 m. gruodžio 22 d. Reglamentas (EEB) Nr. 4055/86 dėl laisvės teikti paslaugas principo taikymo jūrų transporto paslaugoms tarp valstybių narių bei valstybių narių ir trečiųjų šalių. [1990] OL L353/16.

51 Generalinio advokato Mischo nuomonė, 19 paragrafas.

52 Byla C-62/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką*, 32 paragrafas.

53 Pirmą kartą ši nuostata suformuluota byloje C-170/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę*, 42 paragrafas.

54 Byla C-62/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką*, 40–59 paragrafai.

Tačiau dar ekspresyviau pareigos „tarp veiksmo ir rezultato“ turinys buvo atskleistas *Budejovický Budvar* byloje<sup>55</sup> ETT nurodžius, jog ankstesnį susitarimą narė gali taikyti tik iki sėkmingo ankstesnių sutarčių „suderinimo priemonių, numatytų EB sutarties 307 straipsnyje (Veikimo sutarties 351 straipsnis – *aut. past.*), panaudojimo“<sup>56</sup>.

Atsižvelgiant į šiuos ETT sprendimus galima daryti išvadą, kad Veikimo sutartimi narėms nustatyta pareiga „siekti suderinti ankstesnius susitarimus su ES Sutartimis“ ETT aiškinama kaip „į rezultatą orientuoto veiksmo“ pareiga, kurią įgyvendindamos narės privalo aktyviai pasinaudoti visomis pagal bendrąją tarptautinę teisę teisėtomis ankstesnės sutarties ir ES teisės suderinimo priemonėmis<sup>57</sup>.

Vertinant Veikimo sutarties 351 straipsnio 2 dalyje numatytos pareigos turinį atsižvelgiant į bendrosios tarptautinės teisės normas, darytina išvada, kad šios pareigos turinys, atsižvelgiant į tai, kad jos įgyvendinimas turi apimti tik bendrosios tarptautinės teisės nepažeidžiančias ankstesnių sutarčių suderinimo su ES teise priemones, nepažeidžia bendrosios tarptautinės teisės normų.

### 3. ETT praktika sprendžiant įstojus į ES narių su trečiosiomis šalimis sudarytų sutarčių ir ES teisės kolizijas

Sutarčių nuostatos *expressis verbis* nereglamentuoja narių įstojus į ES sudarytų sutarčių, prieštaraujančių ES teisei, tarpusavio santykio. Atsižvelgiant į tai, kad Veikimo sutartis suteikia apsaugą bei taikymo prioritetą tik ankstesnėms sutartims, aiškinant ES Sutartis *a contrario* darytina išvada, kad tapus Sąjungos nare su trečiosiomis šalimis sudarytoms sutartims (toliau – „vėlesnės sutartys“) apsauga ES Sutartimis nesuteikiama, o Veikimo sutarties 351 straipsnis nėra taikomas. Tokią išvadą patvirtina ETT praktika, kurioje ES teisei prieštaraujantys vėlesni susitarimai vertinami kaip jas pažeidžiantys. Pavyzdžiui, *Komisijos Belgijai ir Liuksemburgui* iškeltose bylose vėlesnės sutarties nesuderinimas su reglamente nustatytais taisyklėmis vertintas kaip reglamento pažeidimas<sup>58</sup>. Kaip rodo ETT praktika *Open skies* byloje<sup>59</sup>, analogiškai vertinami ir ankstesnių sutarčių pakeitimai, t. y. kaip vėlesnės sutartys, pažeidžiančios ES Sutartis. Šios bylos Komisijos iniciatyva buvo iškeltos daugeliui narių dėl jų įvykdytų ankstesnių sutarčių

55 Byla C-245/02 *Anheuser-Busch Inc. prieš Budejovický Budvar, národní podnik* [2004] ECR I-10989.

56 *Ibid.*, 3 paragrafas.

57 Generalinio advokato Mischo nuomonė, 58 paragrafas.

58 Byla C-176/97 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę ir Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę* [1998] ECR I-03557, 37 paragrafas; byla C-170/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [1999] ECR I-05493, 43 paragrafas.

59 Byla C-466/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Jungtinę Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystę* [2002] ECR I-09427; byla C-467/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę* [2002] ECR I-09519; byla C-468/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Švedijos Karalystę* [2002] ECR I-09575; byla C-471/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [2002] ECR I-09681; byla C-472/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę* [2002] ECR I-09741; byla C-475/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką* [2002] ECR I-09797; byla C-476/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* [2002] ECR I-09855.

su JAV oro transporto srityje pakeitimų<sup>60</sup> bei vėlesnių sutarčių sudarymo<sup>61</sup>. Doktrinoje šios bylos sprendimai sulaukė kritikos<sup>62</sup>, kadangi ETT daugelyje bylų<sup>63</sup> ignoravo valstybių argumentus dėl neesminių ankstesnių susitarimų pakeitimų bei būtinybės taikyti klauzulę<sup>64</sup>. Kritikų teigimu, Teismas turėjo vertinti *Open skies* sutartis bendrosios tarptautinės teisės kontekste, nors ETT šioje byloje šalių ginčą sprendė remdamasis išimtinai Sąjungos teise. ETT konstatavo, kad narės, sudarydamos *Open skies* sutartis bei išlaikydamos anksčiau sudarytas sutartis su JAV, pažeidė ES teisės Sąjungos institucijoms suteiktą išimtinę kompetenciją<sup>65</sup> veikti narių vardu oro transporto srityje sudarant sutartis su trečiosiomis valstybėmis. Taigi, ETT šioje byloje ginčą sprendė vien tik remdamasis Sąjungos teise, reguliuojančia institucijų kompetenciją. Valstybių argumentus dėl *Open skies* susitarimų kaip ankstesnių ar vėlesnių vertinimo laikė pertekliniais, t. y. nesusijusiais su bylos esme, apsiribodamas konstatavimu, jog Sąjungos institucijai įgijus teisę veikti narių vardu jos prarado teisę sudaryti *Open skies* tipo sutartis. Vertinant šį ETT sprendimą bendrosios tarptautinės teisės kontekste, pasakytina, jog iš ES Sutarčių kildinama Sąjungos institucijų kompetencija oro transporto išorinių santykių srityje vertintina kaip pareiga narėms nesudarinti *Open skies* pobūdžio susitarimų. Tokios pareigos nustatymas ES Sutartyse laikomas narių laisva valia prisiimtu suverenos teisės sudarinti sutartis apribojimu<sup>66</sup>, todėl nelaikytinas prieštaraujančiu bendrajai tarptautinei teisei. Analogiškai iš ES Sutarčių išplaukianti laisva valia prisiimta pareiga suderinti ankstesnes sutartis (įskaitant ir oro transporto srityje) nelaikytina prieštaraujančia bendrajai tarptautinei teisei. Dėl šių priežasčių ETT sprendimai *Open skies* bylose laikytini nepažeidžiančiais bendrosios tarptautinės teisės normų. Vertinant ETT sprendimą nesiremti klauzule, galima sutikti su autoriais, pritariančias nuomonei, jog dėl ETT kompetencijos nustatymo Sąjungos teisės normomis, jis savo sprendimus pirmiausiai turi grįsti būtent Sąjungos teise, suteikusia ETT mandata<sup>67</sup>.

60 Danijos Karalystė, Švedijos Karalystė, Suomijos Respublika, Austrijos Respublika ir Vokietijos Federacinė Respublika.

61 Belgijos Karalystė, Liuksemburgo Kunigaikštystė bei Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė.

62 Klabbers, J. *Treaty Conflict and the European Union*, supra note 9, p. 134, 186–193; Franklin, C. N. K., *Flexibility vs. Legal Certainty: Article 307 EC and Other Issues in the Aftermath of the Open Skies Cases*. *European Foreign Affairs Review*. 2005, 10: 92.

63 ETT vertino argumentus dėl kolizinės klauzulės taikymo tik byloje C–466/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Jungtinę Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystę*, 17–27 paragrafai.

64 Priešingai nei ETT, generalinis advokatas savo nuomonėje argumentuotai atmetė valstybių argumentus dėl kolizinės klauzulės taikymo, nurodydamas, jog savo esme *Open skies* sutartys laikytinos vėlesnėmis sutartimis, taip pat pateikė argumentus dėl pareigos suderinti ankstesnes sutartis su Sutartimis tuo atveju, jeigu ETT būtų nusprendęs taikyti kolizinę klauzulę (Generalinio advokato Tizzano išvada, pateikta byloje C–466/98, C–467/98, C–468/98, C–471/98, C–472/98, C–475/98, C–476/98 [2002] ECR I-09427, 109–115, 133–145 paragrafai).

65 Byla *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę*, 98–101 paragrafai; byla C–471/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę*, 114, 117 paragrafai; byla C–472/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę* [2002] ECR I-09741, 45 paragrafas.

66 Slot, J. P.; de la Rochere, J. D. *Case Law. Common Market Law Review*. 2003, 40: 701; Van Panhuys, J. H. F., supra note 4, p. 435; Schermers, H. G., supra note 8, p. 79.

67 Slot, J. P., *ibid.*, p. 712.

Anksčiau aptarta ETT praktika sprendžiant vėlesnių sutarčių ir ES teisės kolizijas leidžia daryti išvadą, kad ES Sutartys turi taikymo prioritetą vėlesnių sutarčių atžvilgiu, kurių sudarymas *ipso facto* laikomas ES teisės (ES Sutarčių ar antrinės teisės) pažeidimu. Taip ETT patvirtino bendrojoje tarptautinėje teisėje nustatytą ankstesnės sutarties taikymo prioriteto vėlesnei sutarčiai kolizijų sprendimo principą, analogiškai taikytiną vėlesnių sutarčių prieštaravimo ES teisei atveju.

## Išvados

1. ES teisinė sistema yra iš bendrosios tarptautinės teisinės sistemos evoliucionavusi *sui generis* teisinė sistema, kurioje bendrosios tarptautinės teisės normos taikomos subsidiariai, t. y. tik jei ES teisės normos specifinio teisinio santykio nereguliuoja ir ETT nusprendžia, jog bendroji tarptautinė teisė turi būti taikoma konkrečioje byloje.

2. Sprendžiant tarptautinių sutarčių kolizijas ETT vadovojasi bendrojoje tarptautinėje teisėje pripažįstamais kolizijų sprendimo principais: anksčiau sudarytos sutarties taikymo prioriteto vėliau sudarytai sutarčiai; *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*; prisiimdamas naujas pareigas, nesuderinamas su prieš tai sudaryta tarptautine sutartimi įgytomis teisėmis, valstybės *ipso facto* apriboja tokių įgytų teisių naudojimąsi apimtimi, būtina naujai prisiimtų pareigų vykdymui.

3. Kolizinės klauzulės (Sutarties dėl ES veikimo 351 straipsnis) ir su ja susijusių normų turinį ETT aiškina europocentriškai, t. y. siekdamas maksimaliai užtikrinti vieningą ES teisės taikymą tarp narių, jurisprudenciją grįsdamas pirmiausia ES, o ne bendrosios tarptautinės teisės principais ir normomis. Tai atlikdamas ETT nepažeidžia bendrosios tarptautinės teisės principų ir normų.

## Literatūra

- Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus. *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-06-17]. <[http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc\\_1?p\\_id=29686&p\\_query=&p\\_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=29686&p_query=&p_tr2=2)>.
- Brownlie, I. *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Byla C-10/61 *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką* [1962] ECR 00001.
- Byla C-26/62 *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos prieš Nederlandse administratie der belastingen* [1963] ECR 00001.
- Byla C-6/64 *Flaminio Costa prieš E.N.E.L.* [1964] ECR 00585, 4 paragrafas.
- Byla C-130/73 *Magdalena Vandeweghe ir kiti prieš Berufsgenossenschaft für die chemische Industrie* [1973] ECR 01329.
- Byla C-812/79 *Attorney General prieš Juan C. Burgoa* [1980] ECR 02787.
- Byla C-121/85 *Conegate Limited prieš HM Customs & Excise* [1986] ECR 01007.
- Byla C – 286/86 *Ministère public prieš Gérard Deserbais* [1988] ECR 04907.

- Byla C-158/91 *Ministère public ir Direction du travail et de l'emploi prieš Jean-Claude Levy* [1993] ECR I-04287.
- Byla C-324/93 *The Queen prieš Secretary of State for Home Department, ex parte Evans Medical Ltd ir Macfarlan Smith Ltd.* [1995] ECR I-00563.
- Byla T-115/94 *Opel Austria GmbH prieš Europos Sąjungos Tarybą* [1997] ECR II-00039.
- Byla C-124/95 *The Queen, ex parte Centro-Com Srl prieš HM Treasury ir Bank of England* [1997] ECR I-00081.
- Byla C-162/96 *Racke GmbH & Co. prieš Hauptzollamt Mainz* [1998] ECR I-03655.
- Byla C-176/97 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę ir Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę* [1998] ECR I-03557.
- Byla C-62/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [2000] ECR I-05171.
- Byla C-84/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [2000] ECR I-05215.
- Byla C-170/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [1999] ECR I-05493.
- Byla C-466/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Jungtinę Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystę* [2002] ECR I-09427.
- Byla C-467/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Danijos Karalystę* [2002] ECR I-09519.
- Byla C-468/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Švedijos Karalystę* [2002] ECR I-09575.
- Byla C-471/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [2002] ECR I-09681.
- Byla C-472/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę* [2002] ECR I-09741.
- Byla C-475/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Austrijos Respubliką* [2002] ECR I-09797.
- Byla C-476/98 *Europos Bendrijų Komisija prieš Vokietijos Federacinę Respubliką* [2002] ECR I-09855.
- Byla C-245/02 *Anheuser-Busch Inc. prieš Budějovický Budvar, národní podnik* [2004] ECR I-10989.
- Byla C-63/06 *UAB Profisa prieš Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos* [2007] ECR I-03239.
- Byla Belgium/Netherlands (“Iron Rhine Arbitration”), *Permanent Court of Arbitration* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-07-19]. <<http://www.pca-cpa.org/upload/files/BE-NL%20Award%20corrected%20200905.pdf>>.
- Cheng, B. *General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals*, Cambridge: Grotius Publications Limited, 1987.
- Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. In *Yearbook of the International Law Commission, 1966. Volume II*. New York: United Nations Publication, 1967.
- Europos Ekonominės Bendrijos sutartis. *Lietuvos Respublikos Seimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-06-17]. <[http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc\\_1?p\\_id=27086&p\\_query=&p\\_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=27086&p_query=&p_tr2=2)>.
- Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. [2008], OL C 115/47.
- Franklin, C. N. K. Flexibility vs. Legal Certainty: Article 307 EC and Other Issues in the Aftermath of the Open Skies Cases. *European Foreign Affairs Review*. 2005, 10: 79–115.
- Generalinio advokato Tesouro išvada pateikta byloje *Ministère public ir Direction du travail et de l'emploi prieš Jean-Claude Levy* [1993] ECR I-04287.
- Generalinio advokato Mischo nuomonė, pateikta byloje *Europos Bendrijų Komisija prieš Portugalijos Respubliką* [1999] ECR I-05171.
- Generalinio advokato Tizzano išvada, pateikta byloje *C-466/98, C-467/98, C-468/98, C-471/98, C-472/98, C-475/98, C-476/98* [2002] ECR I-09427.
- Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-557.
- Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786.



- Keinys, S., et al. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
- Klabbers, J. Re-inventing the Law of treaties: the Contribution of EC Courts. *Netherlands Yearbook of International Law*. 1999, XXX: 45–74.
- Klabbers, J. *Treaty Conflict and the European Union*. Cambridge University Press, 2009.
- Kuijper, P. J. The Court and the Tribunal of EC and the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. *Legal Issues of European Integration*. 1998, 25: 1–24.
- Mamontovas, A. Tarptautinių sutarčių kolizija ir jos kvalifikavimas remiantis bendrosios tarptautinės teisės normomis. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3(3).
- Sadat-Akhfavi, S. A. *Methods of Resolving Conflicts Between Treaties*. Leiden/Boston: Brill Academic Publishers, 2003.
- Schermers, H. G. Shorter Articles, Comments and Notes, Community Law and International Law. *Common Market Law Review*. 1975, 12: 77–90.
- Simma, B.; Pulkowski, D. Of Planets and the Universe: Self-contained Regimes in International Law. *European Journal of International Law*. 2006, 17 (3): 483–529.
- Šiaurės Atlanto sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 40-1299.
- Tarybos 1986 m. gruodžio 22 d. Reglamentas (EEB) Nr. 4055/86 dėl laisvės teikti paslaugas principo taikymo jūrų transporto paslaugoms tarp valstybių narių bei valstybių narių ir trečiųjų šalių. [1990] OL L353/16.
- Van Panhuys, J. H. F. Conflicts of Law Between European Communities and Other Rules of International Law. *Common Market Law Review*. 1965–1966, 3: 420–449.
- Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.
- Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
- Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations 1986 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-07-20]. <[http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1\\_2\\_1986.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf)>.
- Vienos konvencija dėl konsulinių santykių. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 83-2456.
- Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 13-480.

## RESOLVING CONFLICTS BETWEEN TREATIES AND EU LAW IN THE CASE-LAW OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE: INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS

Andrius Mamontovas

Mykolas Romeris University, Lithuania

**Summary.** *The present article is focused on the analysis of the application of Article 351 of the Treaty on the Functioning of the European Union (ex Article 307) in the case-law of the European Court of Justice (ECJ). The purpose of the article is twofold: firstly, it attempts to determine if ECJ infringes the rules of general international law when resolving conflicts between EU law and treaties concluded between the Member States and third countries; secondly, it aims at disclosing the content of EU law applicable in the cases of the resolution of the conflicts of treaties.*

The article starts with an introduction of rules governing the application of the principles of public international law in the EU. The author states that the principles or general international law are only residually applied by the ECJ, namely, in cases when EU law does not govern a specific legal relationship and the ECJ decides to apply general international law. Some scholars regard such a manner of the application of general international law by the ECJ as inconsistent with the rules of general international law. To assess this, the author applies the test of the breach of the rules of general international law to the case-law of the ECJ on the resolution of the conflicts of treaties throughout the article.

The analysis of the case-law is commenced by carrying out an in depth study of the cases of conflicts between EU law and the treaties concluded between the Member States and third countries prior to the accession of the Member States to the EU. When analyzing this case-law, the author goes to the roots of such concepts as the scope of application of conflict clause imbedded in Article 351 of the Treaty on the Functioning of the European Union, the meaning of the terms 'parties to anterior treaty' and 'the conclusion of anterior treaty', the distinction between rights and obligations stemming from anterior treaties in cases of conflicts. Having shelled-out the meaning of these legal terms in the case-law of the ECJ, the author concludes that the approach of the ECJ when interpreting the provisions of EU law is 'eurocentristic'; however, such an approach does not violate general international law.

The analysis of the ECJ's case-law is continued addressing the case-law concerning the resolution of conflicts between EU law and the treaties concluded between the Member States and third countries after the accession of the Member States to the EU. In this part, the author concludes that the ECJ follows the principle of general international law giving the priority of application to anterior treaties in cases of conflicts with the posterior ones.

To sum up, the author appreciates the eurocentristic application of EU law that is consistent with the rules of general international law and contributes to its development.

**Keywords:** conflict of treaties, conflict clause, treaties concluded by the Member States prior to the accession to the EU, treaties concluded by the Member States after the accession to the EU, *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*.

---

**Andrius Mamontovas**, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: tarptautinės teisės šaltiniai, tarptautinių sutarčių teisė, tarptautinių sutarčių kolizijos.

**Andrius Mamontovas**, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of International and European Union Law, doctoral student. Research interests: sources of international law, law of treaties, conflict of treaties